

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра соціально-економічної географії і регіонознавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету
геології, географії, рекреації і туризму
Віліна ПЕРЕСАДЬКО
“ 28 ” серпня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
НАУКОВИЙ СЕМІНАР З ПИТАНЬ ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ

рівень вищої освіти магістр
галузь знань 10 Природничі науки
спеціальність 106 Географія
освітня програма Географія рекреації та туризму
вид дисципліни за вибором
факультет геології, географії, рекреації і туризму

2023 / 2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

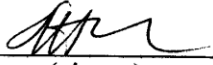
«28» серпня 2023 року, протокол № 11

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Людмила НЕМЕЦЬ, д. геогр. н., професор, професор кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства

Програму схвалено на засіданні кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства
Протокол № 9 від «28» серпня 2023 р

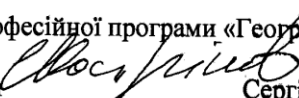
Завідувач кафедри

(підпис)

Людмила НЕМЕЦЬ
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Географія рекреації та туризму»

Гарант освітньо-професійної програми

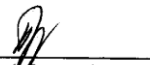

(підпис)

Сергій КОСТРИКОВ
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол № 7 від «28» серпня 2023 р.

^{Заступник}
Голова науково-методичної комісії

(підпис)

^{Юлія} ПРАСУЛ
Олександр ЖЕМЕРОВ
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Науковий семінар з питань туристсько-рекреаційних досліджень» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра за спеціальністю 106. Географія, освітньої програми «Географія рекреації та туризму».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є формування у студентів знань про теоретичні та методичні основи здійснення наукових досліджень з питань туристсько-рекреаційних досліджень - загальну схему наукового дослідження, особливості теоретичних і емпіричних досліджень, принципи та правила оформлення наукових робіт, методичні прийоми роботи з науковою інформацією та спеціальною літературою.

Такі знання є основою формування цілісного та комплексного погляду на географічну науку і сутність-реалізації її наукових засад. Підготовка студентів до адекватного сприйняття сучасних актуальних проблем та напрямків подальшого прогресу системи географічних наук в цілому, і туристсько-рекреаційних зокрема, допоможе бачити та розуміти сутність географічних процесів та явищ. Тож, **метою** вивчення даної дисципліни є засвоєння студентами знань з проблем туристсько-рекреаційних досліджень та методології аналізу їхніх регіональних й структурних особливостей в умовах формування ринкових відносин, тощо.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- розширити компетентності з методології науки;
- закріпити та розширити знання про теоретико-методологічні засади туристсько-рекреаційних досліджень;
- засвоїти наукові напрямки туристсько-рекреаційних досліджень;
- оволодіти методами планування і організації наукових досліджень;
- ознайомити студентів з підходами до накопичення інформації та географічного аналізу;
- набути навичок узагальнення та використання наукових досліджень у процесі підготовки курсових і кваліфікаційних робіт магістрів;
- вивчити та опрацювати основні наукові доробки сучасних українських вчених з туристсько-рекреаційного наукового напрямку, оволодіти навичками наукової діяльності з географії рекреації і туризму;
- закріпити навички: роботи з джерелами наукової інформації, визначення основних етапів наукової діяльності, розробка алгоритму наукового дослідження.

1.3. Кількість кредитів – 4.

1.4. Кількість годин – 120.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
за вибором	
денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки	
1-й	
Семестр	
2-й	
Лекції	
4 год.	
Семінарські	
32 год.	
Лабораторні	
0 год.	
Самостійна робота	
84 год.	
Індивідуальні завдання:	
-	

1.6. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

- *формування загальних та фахових компетентностей*: здатність до наукового аналізу сучасних проблем суспільства; розуміння нових напрямків дослідження в географії рекреації та туризму у відповідності з соціальним замовленням суспільства; знання наукових доробок основних представників географії рекреації та туризму; розуміння змісту туристсько-рекреаційних досліджень; знання методів та прийомів пізнання; знання основних джерел інформації; розуміння елементів наукового дослідження; знання вимог до мови і стилю наукової роботи; виділення та обґрунтування проблемних ситуацій в географії рекреації і туризму та протиріччя в ній; вміння висувати наукові гіпотези; обґрунтування обраної теми дослідження; розробка плану та алгоритму дослідження; вміння раціонально працювати з науковими джерелами.

- *забезпечення досягнення наступних програмних результатів навчання*: застосовувати набуті теоретичні знання та практичні навички для дослідження природно- і суспільно-територіальних систем на різних рівнях просторової організації; здійснювати дослідження природно- і суспільно-географічних проявів розвитку геосистем у складних і непередбачуваних умовах, прогнозувати їхній розвиток; аналізувати суспільно-географічні відмінності розвитку за різноманітними джерелами.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Організація туристсько-рекреаційних досліджень

Тема 1. Організація науково-дослідної роботи студентів у ВНЗ Інформаційне забезпечення наукових досліджень. Актуальність та класифікація туристсько-рекреаційних досліджень. Сучасна наукова проблема.

Значення науково-дослідної роботи як складової частини навчального процесу та її вплив на виховання і розвиток творчих здібностей у студентської молоді. Науково-дослідна робота студентів як складова частина навчального процесу. Самостійна науково-дослідна робота студентів. Творчість як форма мислення. Природа здібностей як психологічна проблема розвитку творчості. Розвиток творчих здібностей студентів, умови та особливості.

Значення інформаційного забезпечення процесу проведення наукового дослідження; характеристика існуючої класифікації бібліографічних джерел та перелік найважливіших періодичних видань, що широко використовуються в економіко-географічних дослідженнях; зразки складання бібліографії наукових джерел. Класифікація наукових досліджень. Інформаційні джерела економіко-географічних досліджень. Інформаційно-пошукові мови бібліотечних фондів. Складання бібліографії з проблем та напрямків наукових досліджень.

Нові напрямки туристсько-рекреаційних досліджень з кінця ХХ – на початку ХХІ ст. Нові змістовні етапи суспільно-географічних досліджень туристсько-рекреаційного спрямування в Україні. Персоналії та їх вклад в розвиток науки. Наукова гіпотеза туристсько-рекреаційного дослідження. Вимоги до висунення і формулювання гіпотез. Особливості застосування загальнонаукових методів у туристсько-рекреаційних дослідженнях. Фундаментальні та прикладні дослідження. Визначення наукової проблеми. Наукові проблеми: теоретичні та емпіричні, загальні і часткові, фундаментальні і прикладні. Виділення та обґрунтування проблемної ситуації в географії рекреації і туризму.

Розділ 2. Планування і організація туристсько-рекреаційних досліджень.

Узагальнення результатів наукового дослідження.

Тема 2. Планування і організація туристсько-рекреаційних досліджень. Основні елементи наукового дослідження. Методи планування і організації досліджень туристсько-рекреаційного спрямування. Вибір пріоритетного напрямку наукових досліджень. Критерії актуальності наукової проблеми. Формування теми дослідження. Вивчення ступеню дослідженості обраної проблеми: визначення кола питань, що потребують розробки. Техніко-економічне обґрунтування теми пошукового дослідження. Розробка програми науково-дослідної роботи. Основні розділи програми: визначення об'єкту, предмету, мети та завдань дослідження. Стан проблеми, що досліджується; зміст дослідження; методи та прийоми дослідження; результати дослідження, порядок їх використання; очікувана ефективність використання результатів дослідження. Календарний план виконання дослідницьких робіт; кошторис витрат на виконання науково-дослідної роботи. Формування групи

виконавців науково-дослідної роботи. Розробка індивідуальних планів-завдань учасниками досліджень та організація контролю за їх виконанням. Особливості планування і організації науково-дослідної роботи студентів /НДРС/, порядок його розробки, організація контролю за виконанням.

Особливості визначення об'єкта дослідження. Предмет дослідження як неодмінна складова наукової роботи. Мета дослідження та її роль. План наукового дослідження. Послідовність основних етапів наукового дослідження. Обробка результатів дослідження.

Тема 3. Методи проведення наукового дослідження. Робота над літературними джерелами та джерела інформації. Узагальнення результатів наукового дослідження.

Прийоми розробки методики проведення наукового дослідження з проблем туристсько-рекреаційного розвитку.

Розробка вихідної теоретичної концепції дослідження та його робочих гіпотез. Визначення об'єкту та предмету дослідження. Методи роботи з літературними джерелами. Формування інформаційної бази темою дослідження, забезпечення її повноти, надійності та достовірності. Методи визначення репрезентативності інформації. Методичні принципи, прийоми та технічні можливості обробки інформації. Використання ЕОМ для обробки економіко-статистичної інформації. Визначення вимог до результатів дослідження, що передбачалося. Методи обчислення очікуваного економічного ефекту від використання результатів наукового дослідження. Методичні прийоми апробації отриманих результатів.

Обробка літературних джерел. Порядок і алгоритм. Бібліографічний опис. Інтернет технології в дослідженнях.

Методи узагальнення результатів досліджень туристсько-рекреаційного спрямування. Систематизація результатів наукових досліджень. Форми подання результатів науково-дослідної роботи. Загальні вимоги щодо оформлення результатів наукових досліджень. Структура наукового документу, основні елементи, композиція. Рубрикація. Таблиці, графічні та картографічні матеріали. Лексика наукового документу. Оформлення результатів наукових досліджень у вигляді звіту, наукової доповіді, статті, курсової або дипломної роботи тощо.

Звіт про наукову роботу. Вимоги щодо його структури, змісту та оформлення. Анотація наукової роботи. Рецензія наукової роботи і вимоги щодо її змісту та оформлення. Студентські наукові роботи. Основні вимоги щодо їх структури, змісту та оформлення. Основні вимоги щодо завершення науково-дослідної роботи. Планування та організація використання результатів заведеної науково-дослідної роботи. Розробка плану впровадження результатів науково-дослідних робіт та організація контролю за його виконанням. Класифікація результатів науково-дослідних робіт за основними ознаками, що характеризують ефективність її використання. Методичне оформлення наукового твору.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	с	лаб	інд	ср		л	с	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Організація туристсько-рекреаційних досліджень												
Тема 1. Організація науково-дослідної роботи студентів у вищій школі. Інформаційне забезпечення наукових досліджень. Актуальність та класифікація туристсько-рекреаційних досліджень. Сучасна наукова проблема	35	1	10			24						
<i>Разом за розділом 1</i>	<i>35</i>	<i>1</i>	<i>10</i>			<i>24</i>						
Розділ 2. Планування і організація суспільно-географічних досліджень. Узагальнення результатів наукового дослідження.												
Тема 2. Планування і організація туристсько-рекреаційних досліджень. Основні елементи наукового	39	1	10			28						
Тема 3. Методи проведення наукового дослідження. Робота над літературними джерелами та джерела інформації. Узагальнення результатів наукового дослідження	46	2	12			32						
<i>Разом за розділом 2</i>	<i>85</i>	<i>3</i>	<i>22</i>			<i>60</i>						
Усього годин	120	4	32			84						

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин ДФН
1.	Вклад українських, російських та зарубіжних вчених в теорію та методологію географії рекреації та туризму.	2
2.	Вибір теми наукового дослідження. Обґрунтування її актуальності та складання попереднього плану роботи.	2
3.	Відбір і вивчення літературних джерел з обраної теми дослідження. Робота з фаховою літературою. Анотації.	2
4.	Аналіз та систематизація попередніх досліджень. Робота із науковою літературою, періодичними виданнями, авторефератами.	2
5.	Алгоритм наукового географічного дослідження туристсько-рекреаційного спрямування. План наукового дослідження.	2
6.	Розробка програм наукового дослідження. Визначення об'єкта, предмета, методів дослідження. Розробка комплексного плану наукового дослідження.	4
7.	Складання бібліографії з обраної теми дослідження. Редагування окремих тем наукового дослідження. Розробка методики проведення наукового дослідження.	4
8.	Методика систематизації зібраного матеріалу. Обґрунтування доцільності використання окремих методів дослідження.	4
9.	Розробка тем туристсько-рекреаційного спрямування з проблем туристсько-рекреаційного розвитку Узагальнення результатів наукового дослідження. Оформлення ІНДР.	4
10.	Сучасні наукові туристсько-рекреаційні дослідження: актуальність, імперативи, вихідні дані, методи та методика дослідження, аналіз та очікувані результати	6
Разом		32

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кілт ДФН
Опрацювання матеріалу за темою 1. Організація науково-дослідної роботи студентів у ВНЗ. Інформаційне забезпечення наукових досліджень. Актуальність та класифікація туристсько-рекреаційних досліджень. Сучасна наукова проблема.		
1.	<ul style="list-style-type: none"> - робота з джерела інформації; - ознайомитися з мовою і стилем наукової роботи; - дослідження персоналій-географів; - ознайомлення з класифікаціями туристсько-рекреаційних досліджень. 	24
Опрацювання матеріалу за темою 2. Планування і організація туристсько-рекреаційних досліджень.		
2.	<ul style="list-style-type: none"> - розглянути методи емпіричного, теоретичного та прикладних досліджень; - ознайомитися з загальною схемою наукового дослідження та його основними елементами; - розробити план дослідження; - опрацювання авторефератів українських, російських та зарубіжних географів. Робота з Інтернет-ресурсами. Робота з джерелами наукової інформації (монографіями, науковими статтями); - підбір бібліографічних джерел до окремих тем наукового дослідження. Бібліографічні фонди і робота в них; - дослідження методики систематизації зібраного матеріалу. 	28
Опрацювання матеріалу за темою 3. Методи проведення наукового дослідження. Робота над літературними джерелами та іншими джерелами інформації. Узагальнення результатів наукового дослідження		
3.	<ul style="list-style-type: none"> - ознайомитися з основними вимогами оформлення результатів наукового дослідження (таблиці, карти, схеми, список використаних джерел); - розглянути структуру складання анотації наукової роботи; - ознайомитися з загальні вимоги щодо оформлення кваліфікаційних робіт магістрів, а також дисертацій та авторефератів доктора філософії.; - розглянути алгоритм обробки літературних джерел. Порядок і алгоритм. Бібліографічний опис. Інтернет технології в дослідженнях. 	32
Разом		84

*Примітка: При виконанні завдань необхідно використовувати рекомендовану основну і допоміжну літературу та інформаційні ресурси в Інтернеті, наведені у робочій програмі навчальної дисципліни.

6. Індивідуальне завдання (не передбачено)

7. Методи навчання

- пояснювально-ілюстративні,
- репродуктивні,
- проблемного викладу,
- частково-пошукові,
- дослідницькі методи

8. Методи контролю

- усне опитування (індивідуальне, комбіноване, фронтальне);
- обговорення та дискусія,
- поточний та підсумковий письмовий контроль

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання										Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом	Підсумкова (залікова) робота	Сума
Розділ 1				Розділ 2									
СЗ 1	СЗ 2	СЗ 3	СЗ 4	СЗ 5	СЗ 6	СЗ 7	СЗ 8	СЗ 9	СЗ 10	20	60	40	100
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4				

Для допуску до складання підсумкового контролю (заліку) здобувач вищої освіти повинен набрати не менше 20 балів з навчальної дисципліни під час поточного контролю, самостійної роботи, індивідуального завдання.

СЗ 1, СЗ 2, ... – семінарське заняття

Семінарське заняття – 4 бали:

- доповіді за темами – 3 бали;
- відповіді на запитання, участь у дискусії – 1 бал.

Максимальну кількість балів (4 бали) здобувач отримує за умови, якщо завдання виконані повністю та правильно на основі глибоких знань теорії та застосування методики дослідження, продемонстровано творчий підхід до розкриття питання, зауваження до виконаних завдань відсутні. Високі бали (3-2 бали) здобувач отримує за умови, якщо завдання виконані вчасно та повністю, містить несуттєві недоліки, знання достатні. Якщо завдання виконано частково, висновки не аргументовані, у роботі зустрічаються суттєві помилки, знання поверхові або фрагментарні здобувач може отримати бали у діапазоні (1 бал). Якщо робота не здана оцінюється у 0 балів.

Контрольна робота, передбачена навчальним планом – 20 балів:

- питання, що передбачають розгорнуті відповіді – 4 *5 бали.

Підсумкова (залікова) робота – 40 балів:

- питання, що передбачають розгорнуті відповіді – 4 *10 балів.

Максимальну кількість балів (5 та 10 балів відповідно для поточної та підсумкової контрольної роботи) здобувач отримує за умови, якщо питання розкрито повністю та правильно на основі глибоких знань теорії та практики, продемонстровано творчий підхід та висловлені аргументовані власні думки. Високі бали (3-4 та 5-9 балів відповідно для поточної та підсумкової контрольної роботи) здобувач отримує за умови, якщо питання розкрито повністю, але містить несуттєві недоліки, продемонстровані достатні знання. Якщо питання розкрито частково, думки не аргументовані, у роботі зустрічаються суттєві помилки, знання поверхові або фрагментарні здобувач може отримати 1-2 та 1-4 балів відповідно для поточної та підсумкової контрольної роботи). Якщо відповідь відсутня – 0 балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
	для дворівневої шкали оцінювання
90-100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

10. Рекомендована література:

Основна література:

1. Барановський М.О. Економічна та соціальна географія України: реальний сектор економіки: навч. посіб. / Ніжин. держ. ун-т ім. Миколи Гоголя. – Ніжин: Лисенко М. М., 2018.
2. Олійник Я. Б. Вступ до соціальної географії: Навч. посіб. / Я. Б. Олійник, А. В. Степаненко. – К., 2000. – 204 с.
3. Степаненко А. В. Онтологія соціальної географії як науки процесу / А. В. Степаненко. – Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. Часопис соціально-економічної географії: міжрегіональний збірник наукових праць, – Вип. 10 (1). – 2011. – с. 5-17.
4. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії: підручник для студентів географічних спеціальностей вищих навчальних закладів / О. Г. Топчієв. – Одеса: Астропринт, 2009. – 560 с.
5. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики / О. Г. Топчієв. – Одеса: Астропринт, 2005. – 632 с.
6. Топчієв О. Г. Методологічні трансформації і сучасні парадигми в географії // Український географічний журнал. 2010. № 2. С. 22-25.
7. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії: підручник для студентів географічних спеціальностей вищих навчальних закладів / О. Г. Топчієв. – Одеса: Астропринт, 2009. – 560 с.

8. Шаблій О. І. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка. 2010. - 260 с.

Допоміжна література:

1. Nemets K. A. Metodyka informacijnogo analizu socialno-ekonomichnoho rozvytku regioniv / K. A. Nemets, O. K. Nemets // Materialy mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferenciyi «Region – 2008: strategiya optymalnoho rozvytku», Kharkiv, KhNU. – 2008. – S. 242–246.

2. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень: Навч. Посібник / В. В. Ковальчук, Л. М. Моїсєєв – К.: ВД «Професіонал», 2008. – 240 с.

3. Немець К. А. Моделювання траєкторії розвитку соціогеосистем: аналіз і візуалізація результатів / К. А. Немець. – Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. Часопис соціально-економічної географії: міжрегіональний збірник наукових праць, – Вип. 15 (2). – 2013. – с. 7-10.

4. Немець К. А. Нові методологічні можливості дослідження суспільно-географічного процесу / К. А. Немець. – Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. Часопис соціально-економічної географії: міжрегіональний збірник наукових праць, – Вип. 17 (2). – 2014. – с. 7-10.

5. Немець Л. М. Суспільна географія в Харківському регіоні: історія, напрямки, та перспективи розвитку / Л. М. Немець, Ю. І. Кандиба, К. А. Немець. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2009. – 260 с.

6. Топчієв О. Г. Про предметну область і предмет суспільної географії // Український географічний журнал. 2004. №2. С. 3-7.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Human Geography Course Description. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://secure-media.collegeboard.org/digitalServices/pdf/ap/ap-human-geography-course-description.pdf>

2. Державний комітет статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/>.

3. Офіційний сайт Державної служби статистики в Харківській області. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kh.ukrstat.gov.ua>.